

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Εικόνες από τη ζωή ενός ξενιτεμένου»

Συγγραφή: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΕΡΑΚΙΝΗ

Εφαρμογή: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Εικόνες από τη ζωή ενός ξενιτεμένου

Εφαρμογή σεναρίου

Ιωάννης Κονδυλόπουλος

Δημιουργία σεναρίου

Αλεξάνδρα Γερακίνη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

4^ο Γυμνάσιο Σπάρτης «Γιάννης Ρίτσος»

Χρονολογία

Από 27-2-2014 έως 10-4-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Κατά τη συγκεκριμένη εφαρμογή, οι προϋποθέσεις υλοποίησης παρουσίαζαν αρκετές διαφορές σε σχέση με το αρχικό σενάριο (βλ. σχετικά στην ενότητα [Αξιοποίηση των ΤΠΕ](#)) και ήταν οι παρακάτω:

Για τους μαθητές: έπρεπε να είναι διαθέσιμος τουλάχιστον ένας φορητός υπολογιστής ανά ομάδα (με λογισμικό εφαρμογών γραφείου) και να έχουν στοιχειώδεις γνώσεις:

- πλοήγησης στο διαδίκτυο,
- χρήσης προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου,
- δημιουργίας παρουσίασης και
- δημιουργίας συννεφόμενου.

Για τον εκπαιδευτικό: έπρεπε να έχει γνώσεις ΤΠΕ Α΄ επιπέδου και διάθεση να εργαστεί με τους μαθητές του χωρισμένους σε ομάδες.

Για τη σχολική μονάδα: έπρεπε να διαθέτει αίθουσα εφοδιασμένη με διαδραστικό πίνακα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Αλεξάνδρα Γερακίνη, Εικόνες από τη ζωή ενός ξενιτεμένου, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γράφει η δημιουργός του σεναρίου:

Το σενάριο ασχολείται με την κατανόηση του βιώματος της ξενιτιάς και τη γνωριμία των μαθητών με εικόνες ανθρώπων που έχουν ξενιτευτεί. Οι μαθητές, μέσα από την επαφή τους με τα λογοτεχνικά κείμενα, κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία αντιμετωπίζει το φαινόμενο της ξενιτιάς, το οποίο είναι αποτέλεσμα ιστορικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών. Οι μαθητές, επίσης, μέσα από τις δραστηριότητες του σεναρίου έρχονται σε επαφή με τα προβλήματα που βιώνουν οι ξενιτεμένοι και τα συναισθήματα που νιώθουν. Το σενάριο σχεδιάστηκε με την προσδοκία οι μαθητές να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στους ξενιτεμένους και να συνειδητοποιήσουν ότι οι ρόλοι μπορεί πολύ εύκολα να αντιστραφούν.

Κατά την εφαρμογή, λήφθηκαν υπόψη η στόχευση και το πλαίσιο που περιγράφονται παραπάνω, ωστόσο, το σενάριο μετατράπηκε από δωδεκάωρο σε οκτάωρο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Με στόχο να προσεγγίσουν οι μαθητές το ιδιαίτερα επίκαιρο θέμα της ξενιτιάς, από την πλευρά τόσο των Ελλήνων που ξενιτεύονται, όσο και των οικονομικών μεταναστών στην πατρίδα μας, η δημιουργός του σεναρίου πρότεινε μια σειρά δραστηριοτήτων εγγεγραμμένων στο πλαίσιο της προετοιμασίας μιας γιορτής για την Παγκόσμια Ημέρα Ανεκτικότητας, που γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 16 Νοεμβρίου. Παράλληλα, στο αρχικό σενάριο προβλεπόταν η δημιουργία ιστολογίου της τάξης,

στο οποίο θα αναρτώνταν σταδιακά οι εργασίες που θα αποτελούσαν το υλικό της συγκεκριμένης γιορτής.

Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών κατά την περίοδο εφαρμογής του σεναρίου, σε αυτήν την οκτάωρη εφαρμογή του, υιοθέτησα μια απλουστευμένη εκδοχή σε σχέση με το αρχικό δωδεκάωρο σενάριο, μολονότι η πρόταση να εντάσσονται οι δραστηριότητες των μαθητών σε πλαίσιο με συγκεκριμένη στόχευση (π.χ. την προετοιμασία μιας γιορτής) παραμένει πάντοτε ιδιαίτερα ελκυστική και λειτουργική.

Επιπλέον, η στενότητα χρόνου, λόγω της απώλειας διδακτικών ωρών στο συγκεκριμένο τμήμα, καθώς και η έλλειψη εξοικείωσης των μαθητών του με τα εργαλεία του Web 2.0 δεν επέτρεψαν τη λύση της ανάρτησης των εργασιών σε ιστολόγιο ή, ακόμη καλύτερα, της συνεργατικής διεκπεραίωσής τους μέσω ενός Wiki. Η τελευταία επιλογή, που, κατά τη γνώμη μου, είναι και η πλέον διαδραστική, απαιτεί άφθονο χρόνο από την πλευρά του εκπαιδευτικού, ο οποίος, ωστόσο, περιορίζεται δραματικά, αν ο ίδιος διαχειρίζεται ήδη περισσότερους από έναν ιστοχώρους, όπως, άλλωστε, συνέβη στην προκειμένη περίπτωση.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Όπως και στο αρχικό συνταγμένο σενάριο, στη συγκεκριμένη εφαρμογή επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν το βίωμα της ξενιτιάς μέσα από λογοτεχνικές απεικονίσεις ανθρώπων που ξενιτεύονται,
- να ευαισθητοποιηθούν στο ζήτημα της ξενιτιάς (μετανάστευση-προσφυγιά),
- να αναπτύξουν θετική στάση και αισθήματα φιλίας και κατανόησης προς τους ανθρώπους που ξενιτεύονται αναζητώντας μια καλύτερη ζωή,
- να μουν στη θέση του άλλου και να δουν τα πράγματα από τη δική του οπτική γωνία.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη συγκεκριμένη εφαρμογή επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να έρθουν σε επαφή με λογοτεχνικά κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους της λογοτεχνίας και πραγματεύονται το ίδιο θέμα και να κατανοήσουν ότι η ξενιτιά είναι ένα θέμα που διαχρονικά απασχολεί τη λογοτεχνία,
- να μάθουν να προσεγγίζουν λογοτεχνικούς ήρωες, να μελετούν και να κατανοούν τη συμπεριφορά τους,
- να αντιληφθούν ότι κύριο υλικό της λογοτεχνίας είναι οι λέξεις.

Γραμματισμοί

Με τη συγκεκριμένη εφαρμογή επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να μάθουν να συγκρίνουν και να συνεξετάζουν κείμενα που έχουν ως θέμα τους την ξενιτιά,
- να εξοικειωθούν με το συννεφόλεξο και να μάθουν να το αξιοποιούν δημιουργικά ως εργαλείο για την προσέγγιση των κειμένων, αλλά και για την καταγραφή της δικής τους στάσης απέναντι στα κείμενα,
- να συνηθίσουν να αξιοποιούν πληροφορίες και από άλλες πηγές, εκτός από τα λογοτεχνικά κείμενα (βίντεο, τραγούδια, φωτογραφίες),
- να μάθουν να κατασκευάζουν πολυτροπικά κείμενα πάνω στο ζητούμενο θέμα.

Διδακτικές πρακτικές

Στη συγκεκριμένη εφαρμογή υιοθετήθηκαν οι ακόλουθες από τις πρακτικές του αρχικού σεναρίου:

- η μέθοδος project και η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία,
- οι μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες και στις τρεις φάσεις.

Παραεκκλίσεις από το αρχικό σενάριο:

- οι ομάδες εργάστηκαν πάνω στα ίδια κείμενα, με κοινά φύλλα εργασίας. Επέλεξα τη μελέτη κοινών κειμένων, επειδή θεώρησα ότι αυτό θα βοηθούσε περισσότερο τους συγκεκριμένους μαθητές, καθώς η παράλληλη μελέτη διαφορετικών πεζών και ποιημάτων είναι πιο απαιτητική εργασία και απαιτεί χρόνο για εξοικείωση,
- η εργασία της τάξης διεκπεραιώθηκε μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας και όχι στο εργαστήριο πληροφορικής, για λόγους που εξηγούνται στην ενότητα με τίτλο [Αξιοποίηση των ΤΠΕ](#),
- οι ομάδες συνεργάστηκαν κυρίως στο πλαίσιο του σχολικού ωραρίου, αλλά για την ολοκλήρωση κάποιων δραστηριοτήτων υπήρξαν και (προαιρετικές) συναντήσεις τους εκτός σχολικού χρόνου,
- παράλληλα, ανατέθηκαν ατομικές εργασίες για το σπίτι, με στόχο την καλύτερη προετοιμασία και ατομική αξιολόγηση των μαθητών μέσω μίας ακόμη κατηγορίας δραστηριοτήτων.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το αρχικό σενάριο είχε ως αφετηρία μία προγραμματισμένη εκδήλωση στο σχολείο της δημιουργού, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ανεκτικότητας που γιορτάζεται στις 16 Νοεμβρίου. Στόχος του σεναρίου ήταν «να κινητοποιήσει τους μαθητές, να τους ευαισθητοποιήσει για ένα διαχρονικό και επίκαιρο θέμα, όπως είναι το θέμα της ξενιτιάς, και να τους εμπλέξει στη διαδικασία παραγωγής υλικού που θα παρουσιαστεί στο πλαίσιο αυτής της εκδήλωσης».

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο αξιοποιεί κείμενα από την ενότητα του σχολικού εγχειριδίου «Η αποδημία – Ο καημός της ξενιτιάς – Ο Ελληνισμός έξω από τα σύνορα – Τα μικρασιατικά – Οι πρόσφυγες» της Α΄ Γυμνασίου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στην αρχική μορφή του σεναρίου προβλεπόταν η χρήση πληθώρας λογισμικών και περιβαλλόντων του Web 2.0 (προγράμματα δημιουργίας εννοιολογικού χάρτη, ψηφιακών κόμικς και διαδραστικής αφίσας, ιστολόγιο, Google Drive), πράγμα που σήμαινε πως ο εκπαιδευτικός έπρεπε να αφιερώσει διδακτικό χρόνο, ώστε να εξοικειωθούν οι μαθητές του με καθένα από αυτά. Επιπλέον, το αρχικό σενάριο προβλεπόταν να υλοποιηθεί στο εργαστήριο πληροφορικής, το οποίο θα έπρεπε να είναι διαρκώς διαθέσιμο καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής.

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου στο συγκεκριμένο τμήμα, καμία από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν ίσχυε. Επειδή, όμως, ήταν το μοναδικό τμήμα της πρώτης τάξης του σχολείου με το οποίο δεν είχαμε υλοποιήσει κανένα σενάριο (και επομένως οι μαθητές είχαν στερηθεί ό,τι αυτό θα μπορούσε να προσφέρει στην αλλαγή των “ταυτοτήτων” τους, αλλά και σε επίπεδο γραμματισμών), επέλεξα να προχωρήσουμε σε μια απλουστευμένη εκδοχή του αρχικού σεναρίου μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας, με χρήση φορητών υπολογιστών από κάθε ομάδα.

Κείμενα

Δογματοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου:

Ιωάννης Βηλαράς, [«Πουλάκι»](#)

Μαρούλα Κλιάφα, [«Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς»](#)

Ελένη Σαραντίτη, [«Όπως τα βλέπει κανείς»](#)

ΚΝΑ Β΄ Γυμνασίου:

[«Θέλω να πα στην ξενιτιά»](#) (δημοτικό τραγούδι της ξενιτιάς)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ταινίες

[Νύφες](#), Παντελής Βούλγαρης, 2004.

[Όνειρα σε άλλη γλώσσα](#) (ντοκιμαντέρ), Λουκία Ρικάκη, 2010.

(Όλα τα βίντεο προσπελάστηκαν στις 9-5-2014)

Τραγούδια

«[Πουλάκι ξένο](#)», από τον δίσκο *24 τραγούδια*, στίχοι: Ι. Βηλαράς, ερμηνεία: Χάρις Αλεξίου, Μίνος, 1977.

«[Μιλώ για τα παιδιά μου](#)» από τον δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι: Γ. Σκούρτης, μουσική: Γ. Μαρκόπουλος, ερμηνεία: Β. Μοσχολιού, Columbia, 1974.

(Τα βίντεο προσπελάστηκαν στις 9-5-2014)

Ιστοσελίδες

Ελληνικός Πολιτισμός: [Τραγούδια και διηγήματα για την ξενιτιά](#)

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: [Αποδημία](#)

Δόμνα Σαμίου: [Τραγούδια της ξενιτιάς](#)

Diasporic literature: [Έλληνες-ξενιτιά](#)

(Οι ιστοσελίδες προσπελάστηκαν στις 9-5-2014)

Προγράμματα-λογισμικά

[Wordle](#) (για τη δημιουργία συννεφόλεξου)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: Πριν την ανάγνωση (1 ώρα)

1^η ώρα

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε αίθουσα διδασκαλίας εφοδιασμένη με διαδραστικό πίνακα σε τμήμα είκοσι τριών μαθητών και μαθητριών.

Κατά την πρώτη ώρα του σεναρίου ανακοινώθηκε στα παιδιά ότι κατά τις επόμενες διδακτικές ώρες θα μας απασχολούσε το θέμα της ξενιτιάς και της

μετανάστευσης. Ακολουθώντας το αρχικό σενάριο, προσπαθήσαμε να ορίσουμε τις δύο λέξεις. Στη συνέχεια, προβάλαμε τα δύο λήμματα από το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#).

Ενημέρωσα τους μαθητές ότι το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο, που θα είχε ως θέμα την ξενιτιά, θα συμπεριλάμβανε δύο παραμέτρους διαφορετικές από τη μέχρι εκείνη τη στιγμή συνεργασία μας: θα εργαζόμασταν σε ομάδες και θα προσπαθούσαμε να αξιοποιήσουμε σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι συνήθως τις ΤΠΕ. Τα παιδιά, που γνώριζαν ότι και οι συμμαθητές τους από τα υπόλοιπα τμήματα είχαν υλοποιήσει διδακτικά σενάρια, δήλωσαν ενθουσιασμένα.

Τους ζήτησα να χωριστούν σε ομάδες, όπως επιθυμούσαν και επενέβην μόνο σε μία ή δύο περιπτώσεις. Τους προέτρεψα να συμφωνήσουν για το όνομα της ομάδας τους, που θα μπορούσε να είναι σχετικό με το θέμα, χωρίς κάτι τέτοιο να είναι υποχρεωτικό. Σχηματίστηκαν πέντε τετραμελείς/πενταμελείς ομάδες (σύνολο μαθητών τμήματος: είκοσι τρεις) με τα εξής ονόματα: «Ταξίδι χωρίς επιστροφή», «Ταξιδιώτες», «Ο καημός της ξενιτιάς», «Greek team» και «Dream team».

Όταν τα παιδιά πήραν τις θέσεις τους στις ομάδες τους, προβλήθηκε, όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο, σύντομο απόσπασμα από την ταινία [Νύφες](#) του Παντελή Βούλγαρη (πέντε περίπου λεπτά από τα οχτώ λεπτά και δεκαπέντε δευτερόλεπτα του συγκεκριμένου αποσπάσματος). Διευκρινίστηκε ότι οι κοπέλες της ταινίας αναγκάστηκαν να ξενιτευτούν στις Η.Π.Α και να παντρευτούν άνδρες των οποίων είχαν απλώς δει μια φωτογραφία. Τα παιδιά άρχισαν να εικάζουν τους λόγους για τους οποίους συνέβη αυτό αλλά και τα συναισθήματα των συγκεκριμένων γυναικών. Αμέσως μετά ακούσαμε το τραγούδι [«Μιλώ για τα παιδιά μου»](#) του Γ. Μαρκόπουλου¹.

¹ Το τραγούδι αυτό πρότεινε σε σενάριό της, που είχα εφαρμόσει παλαιότερα, η συνάδελφος Μαρία Τολυμένου, Είμαστε όλοι ίδιοι, είμαστε όλοι διαφορετικοί, Λογοτεχνία Β΄ Γυμνασίου, Θεσσαλονίκη 2012.

Χωρίς άλλα σχόλια, προκειμένου να διαγνώσω την πρώτη ανταπόκριση των παιδιών στα συγκεκριμένα κείμενα, τους ζήτησα να συσκεφθούν στο πλαίσιο των ομάδων τους και να γράψουν σε ένα φύλλο χαρτί λέξεις που να αποτυπώνουν τα συναισθήματα που, κατά τη γνώμη τους, θα βίωναν οι γυναίκες των κειμένων αυτών, όσο θα ζούσαν στην ξενιτιά.

Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, συγκέντρωσα τα χειρόγραφα των ομάδων και ζήτησα από τους μαθητές να διαβάσουν στο σπίτι τους για το επόμενο μάθημα το κείμενο της Μ. Κλιάφα: «[Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς](#)».

Β' φάση: Ανάγνωση (5 ώρες)

2^η ώρα

Πριν ξεκινήσουμε τη μελέτη του πρώτου λογοτεχνικού κειμένου, παρουσίασα στον διαδραστικό πίνακα ένα στιγμιότυπο (screenshot) του συννεφόλεξου που σχηματίστηκε από τις λέξεις που είχαν γράψει οι ομάδες, κατά την προηγούμενη ώρα, σε μια προσπάθεια, μέσω της ενσυναίσθησης, να αποτυπώσουν τα συναισθήματα που βίωναν οι γυναίκες των κειμένων όσο ζούσαν στην ξενιτιά. Επέλεξα τη λύση να κατασκευάσω ο ίδιος το συννεφόλεξο με βάση τα χειρόγραφα των μαθητών, καθώς τα παιδιά δε γνώριζαν, όπως μου δήλωσαν, ούτε καν την ύπαρξη του συγκεκριμένου λογισμικού/ιστοχώρου, γεγονός που θα απαιτούσε επιπλέον χρόνο για τη δραστηριότητα.

Μέσω της επίδειξης του συννεφόλεξου που σχηματίστηκε, τους εξήγησα σε τι οφειλόταν το γεγονός ότι κάποιες λέξεις εμφανίζονταν μεγαλύτερες από τις υπόλοιπες και ότι με αυτόν τον τρόπο αποτυπώνονταν τα κύρια συναισθήματα και οι εντυπώσεις των μελών των πέντε ομάδων, καθώς οι λέξεις που εμφανίζονταν ως μεγαλύτερες είχαν καταγραφεί σε όλα ή σε σχεδόν όλα τα χειρόγραφα. Τα παιδιά εντυπωσιάστηκαν από τη συγκεκριμένη παράμετρο του εργαλείου και συμφωνήσαμε ότι θα το χρησιμοποιούσαμε καθ' όλη τη διάρκεια του σεναρίου.

Προκειμένου να δώσω στο σημείο αυτό κάποιον ενεργητικότερο ρόλο στους μαθητές, επέλεξα να έχω αποθηκευμένες σε μια παρουσίαση PowerPoint² κάποιες από τις μορφές του παραπάνω συννεφόλεξου, που είχα αποθηκεύσει στον υπολογιστή μου. Προβάλλοντας τη συγκεκριμένη παρουσίαση στον διαδραστικό πίνακα, τους ζήτησα να συμφωνήσουν μεταξύ τους και να επιλέξουν αιτιολογημένα μία από αυτές τις μορφές. Όλες οι ομάδες διάλεξαν εκείνη που είχε το μαύρο φόντο, συσχετίζοντάς το με αρνητικά συναισθήματα που προκαλεί η ξενιτιά.

Εκτυπώσαμε, λοιπόν, το συγκεκριμένο συννεφόλεξο και το αναρτήσαμε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης. Το ίδιο συνέβη και με όλα τα υπόλοιπα συννεφόλεξα που σχηματίστηκαν στις διάφορες φάσεις που ακολούθησαν, ώστε να αποτυπωθεί σε αυτά η εξέλιξη της συνεργασίας μας και να εμπλουτίζεται διαρκώς το *γλωσσάρι των συναισθημάτων και της ανταπόκρισης των μαθητών στα κείμενα για την ξενιτιά*.

Αφού αξιολογήσαμε ως πολύ θετική τη συμβολή όλων των ομάδων στη συγκεκριμένη δραστηριότητα, καθώς στο συννεφόλεξο αποτυπώθηκαν με παραστατικό τρόπο λέξεις εύστοχα επιλεγμένες από όλους, αναστοχαστήκαμε σχετικά με τη χρησιμότητα του συννεφόλεξου στο γλωσσικό μάθημα και προχωρήσαμε στην επόμενη δραστηριότητα.

Όπως είπαμε, οι μαθητές είχαν ήδη προετοιμάσει από το σπίτι το κείμενο της Μ. Κλιάφα «[Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς](#)». Συζητήσαμε σύντομα το πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφτηκε το κείμενο: μετά την πτώση των καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη πλήθος οικονομικών μεταναστών κατέφυγε στη χώρα μας αναζητώντας μια καλύτερη ζωή.

Στη συνέχεια, με τη συμμετοχή της ολομέλειας, σημειώσαμε στον διαδραστικό πίνακα τα επεισόδια ρατσιστικής συμπεριφοράς των γειτόνων της αλβανής Βερόνικας, καθώς και τη χαρακτηριστική φρασεολογία που χρησιμοποιούσαν

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τον υποφάκελο tek_m_1_prin_an.

εναντίον της. Συμφωνήσαμε ότι και η οικογένεια της Βερόνικας ξενιτεύτηκε λόγω της ανάγκης για επιβίωση ή μια καλύτερη ζωή, όπως και οι Ελληνίδες των *κειμένων* που είχαμε προβάλει την πρώτη ώρα, οι οποίες τους είχαν τόσο συγκινήσει.

Στη συνέχεια, τους μοίρασα το [Φύλλο εργασίας 1](#) και τους ζήτησα να συμπληρώσει κάθε μαθητής ατομικά στο σπίτι τους δύο πίνακες που υπάρχουν σε αυτό, αφού διαβάσουν και το κείμενο της Ε. Σαραντίτη «[Όπως τα βλέπει κανείς](#)». Ορισμένες επισημάνσεις για αυτό το φύλλο εργασίας: πρόκειται για το φύλλο εργασίας του αρχικού σεναρίου, που προβλεπόταν για τις ομάδες 1-3, αυτές δηλαδή που θα ασχολούνταν με τα πεζά κείμενα. Όλες οι δραστηριότητες της Β' φάσης του σεναρίου ήταν καταγεγραμμένες σε αυτό. Στις δραστηριότητες αυτές αξιοποιούνταν μια σειρά από εργαλεία και λογισμικά. Ομοίως, προβλεπόταν για τις ομάδες 4-6 ένα παρόμοιο φύλλο εργασίας, στο οποίο θα αξιοποιούνταν τα ίδια εργαλεία για τη μελέτη του θέματος μέσα σε ποιητικά κείμενα. Είναι αυτονόητο ότι η επιλογή μου να μελετούν κάθε φορά όλες οι ομάδες τα ίδια κείμενα, αλλά και η απουσία διαθέσιμου εργαστηρίου οδήγησαν σε σημαντικές αλλαγές στα φύλλα εργασίας αυτής της φάσης.

3^η ώρα

Καταρχάς, εξετάσαμε τις εργασίες που είχαν ανατεθεί για το σπίτι (συμπλήρωση των δύο πινάκων). Οι μαθητές δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερα προβλήματα στον πρώτο, ενώ χρειάστηκαν κάποιες διευκρινίσεις και οδηγίες για να συμπληρωθεί σωστά ο δεύτερος.

Έπειτα, ξαναπεράσαμε στην εργασία σε ομάδες. Εργαστήκαμε με τους φορητούς υπολογιστές που είχε φέρει εθελοντικά ένας μαθητής σε κάθε ομάδα. Διανεμήθηκε το [Φύλλο εργασίας 2](#), το οποίο μεταφέρθηκε σε ηλεκτρονική μορφή στους φορητούς υπολογιστές των ομάδων και στον διαδραστικό πίνακα. Πιο συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε, αξιοποιώντας όσα είχαν συζητηθεί κατά την προηγούμενη ώρα στην τάξη για το κείμενο της Μ. Κλιάφα αλλά και όσα θα συζητούσαν μεταξύ τους κατά την προεργασία του [Φύλλου εργασίας 1](#), να υπογραμμίσουν με διαφορετικά χρώματα στα ψηφιακά αρχεία του [Φύλλου εργασίας](#)

2 τα χωρία στα οποία αποτυπώνεται η αρνητική αντιμετώπιση των δύο κοριτσιών και των οικογενειών τους από τους ντόπιους και, με διαφορετικό χρώμα, εκείνα στα οποία υπάρχουν μηνύματα ανθρωπιάς και συναδέλφωσης ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως καταγωγής ή κοινωνικής τάξης. Τους επισημάνθηκε ότι θα έπρεπε να είναι σε θέση να αιτιολογήσουν την επιλογή των συγκεκριμένων χρωμάτων. Τέλος, τους ζητήθηκε να υπογραμμίσουν τα χωρία, στα οποία (ή μέσα από τα οποία) φανερώνονταν τα συναίσθημα των δύο κοριτσιών.

Πέρα από την εξυπηρέτηση των στόχων του σεναρίου αναφορικά με τις γνώσεις για τον κόσμο (αξία ανεκτικότητας) και τον στόχο της ενσυναίσθησης, η συγκεκριμένη δραστηριότητα στόχο είχε να συστήσει στους μαθητές τη δυνατότητα του επεξεργαστή κειμένου να αισθητοποιεί ένα κείμενο χάρη στα εργαλεία της υπογράμμισης, στη δυνατότητα αλλαγής του χρώματος της γραμματοσειράς κλπ. (Νικολαΐδου 2009: 122), αλλά και να καλλιεργήσει δεξιότητες στους μαθητές, όπως ο εντοπισμός και η επισήμανση των ζητούμενων στοιχείων μέσα στο κείμενο.

Μετά την αρχική αμηχανία των παιδιών για τον τρόπο εργασίας και τις υποδείξεις και παρεμβάσεις μου για τον τρόπο με τον οποίον θα μπορούσαν να συνεργαστούν αποτελεσματικά, οι τέσσερις από τις ομάδες εργάστηκαν ικανοποιητικά και ολοκλήρωσαν τις εργασίες που τους ανατέθηκαν. Αποθηκεύσαμε τα αρχεία στη νέα τους μορφή και συζητήσαμε σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ σε αυτήν τη δραστηριότητα³.

Ως ατομικές εργασίες για το σπίτι ζήτησα από τα παιδιά να βρουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο κορίτσια, αλλά και να γράψουν επιστολή σε μια από τις δύο σύμφωνα με το Φύλλο Εργασίας 1.

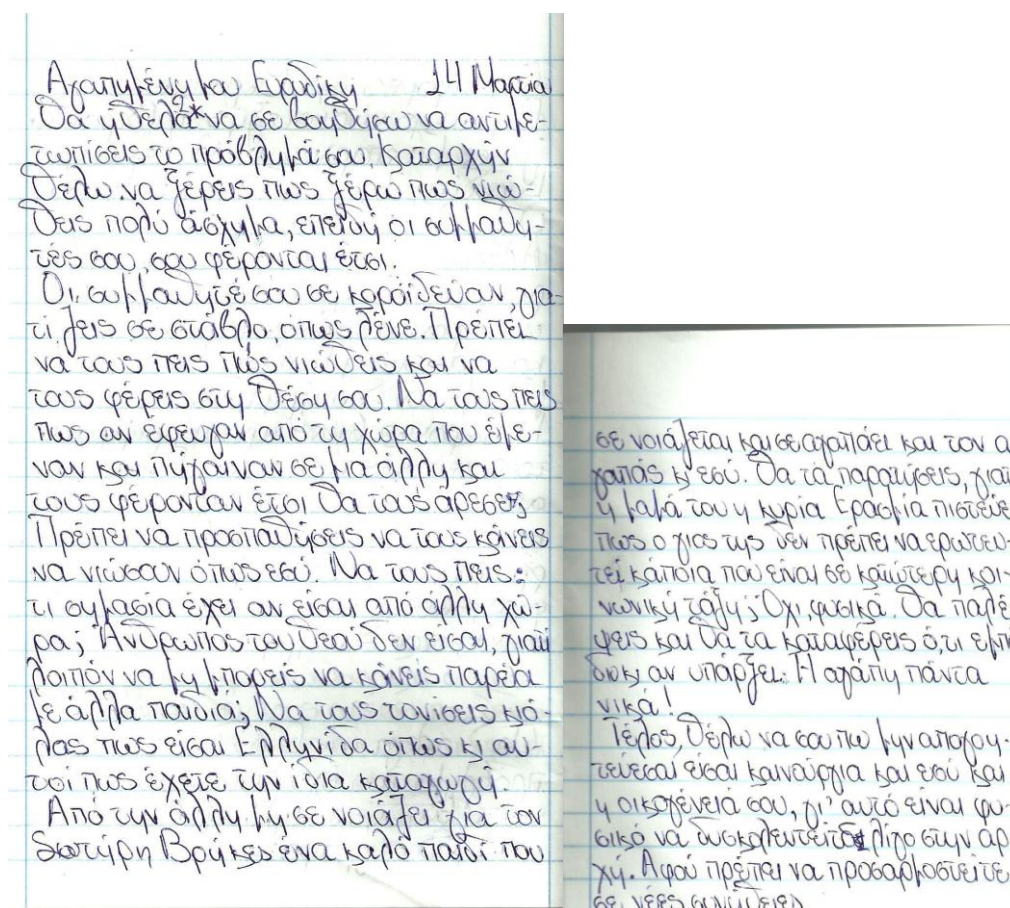
4^η ώρα

Καταρχάς, διαβάστηκε ενδεικτικά μία από τις εργασίες που είχαν εκπονήσει τα παιδιά στο σπίτι (συγγραφή επιστολής σε μια από τις δύο ηρωίδες) και, εκτός από το

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τον υποφάκελο tek_m_2_fe_2_yp.

περιεχόμενό της, συζητήσαμε σε ποιον βαθμό είχαν αξιοποιηθεί τα πορίσματά μας από τη συζήτηση για τον δεύτερο πίνακα του [Φύλλου εργασίας 1](#). Ακολουθεί η επιστολή που διαβάστηκε:

Στη συνέχεια, προβλήθηκαν στον διαδραστικό πίνακα και παρουσιάστηκαν από τα παιδιά οι εργασίες των ομάδων τους, που είχαν εκπονηθεί την προηγούμενη διδακτική ώρα με βάση το [Φύλλο εργασίας 2](#): τα αρχεία, δηλαδή, με τα υπογραμμισμένα χωρία των δύο πεζών κειμένων. Οι ομάδες αυτοαξιολογήθηκαν, αλλά και σχολίασαν την προσπάθεια των υπόλοιπων ομάδων. Ως επιστέγασμα τους ζήτησα να συσκεφθούν και να επιλέξουν με βάση τα υπογραμμισμένα χωρία λέξεις που να αποδίδουν τα συναισθήματα ή τις καταστάσεις που βιώνουν τα δύο κορίτσια, ώστε να δημιουργηθεί ένα νέο συννεφολέξο, με βάση αυτή τη φορά τα πεζά κείμενα.

Όλες οι ομάδες παρέδωσαν αυτήν τη φορά σε έναν εθελοντή συμμαθητή τους, που είχε κατανοήσει τη λειτουργία του συγκεκριμένου λογισμικού, τις χειρόγραφες σημειώσεις τους με τις λέξεις που επέλεξαν και αυτός ανέλαβε να φτιάξει το συννεφόλεξο και να το παρουσιάσει σε διάφορες εκδοχές κατά το επόμενο μάθημα, ώστε να διαλέξουν οι ομάδες μία από αυτές. Πράγματι, κατά την επόμενη διδακτική ώρα επιλέχθηκε η παρακάτω μορφή του συννεφόλεξου, στην οποία αποτυπώνονται τα συναισθήματα των δύο ηρωίδων λόγω της απόρριψης που βιώνουν.

Κατά τη συζήτηση στην ολομέλεια, σχετικά με το συγκεκριμένο συννεφόλεξο, οι μαθητές:

- σημείωσαν ότι, μολονότι τα δύο κορίτσια είναι διαφορετικής καταγωγής (Αλβανή η μία, ομογενής από την πρώην Σοβιετική Ένωση η άλλη), βιώνουν τα ίδια συναισθήματα, αυτά που αποτυπώνονται στο συννεφόλεξο,
- εξήγησαν ότι το αίτημα για «συναδέλφωση»/«αδελφοσύνη» εκφράζεται και στα δύο κείμενα, από τη γιαγιά Ανάστω (και τον Σωτήρη) στο ένα και από τη Βερόνικα στο άλλο,
- παρατήρησαν ότι οι λέξεις που κυριαρχούν εκφράζουν αρνητικά συναισθήματα, για αυτό και επέλεξαν αυτήν τη φορά μια εκδοχή στην οποία κυριαρχεί το μαύρο φόντο και απουσιάζουν τα έντονα χρώματα,

- συγκρίνοντας το συννεφόμελο αυτό με το προηγούμενο, διαπίστωσαν ότι επανέρχονται οι ίδιες λέξεις, επιβεβαιώνοντας όσα είχαν συζητηθεί πριν από την ανάγνωση των πεζών κειμένων. Ωστόσο, συμφωνήσαμε ότι τη φορά αυτή το αποτέλεσμα ήταν περισσότερο εστιασμένο, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι μαθητές στηρίχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό στα συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα.

Ακολούθως, τους μοίρασα το [Φύλλο εργασίας 3](#) και τους ζήτησα ως εργασία για το σπίτι να προετοιμάσει ατομικά ο καθένας τις δύο πρώτες ερωτήσεις, που δίνονται σε αυτό.

5^η ώρα

Οι μαθητές προσήλθαν έχοντας ήδη απαντήσει στις δύο ερωτήσεις του [Φύλλου εργασίας 3](#). Κάθισαν στις ομάδες τους και συζήτησαν για λίγο για τα θέματα που ζητήθηκαν από το φύλλο εργασίας, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν κλπ. Έπειτα, άρχισε η συζήτηση πάνω στα δύο ποιήματα. Ακολουθήσαμε μετωπική διδασκαλία και κατευθυνόμενο διάλογο, αλλά εκμεταλλευτήκαμε και τη διάταξη των θρανίων, ζητώντας από τα παιδιά να συζητούν κάποιες από τις πιο σύνθετες ερωτήσεις που θέταμε, κατά την προσέγγιση των ποιημάτων, και στη συνέχεια, να απαντούν μέσω ενός εκπροσώπου τους. Έτσι, δόθηκε η ευκαιρία σε μαθητές που διστάζουν συνήθως να λάβουν τον λόγο, να μιλήσουν εκπροσωπώντας και τα υπόλοιπα παιδιά της ομάδας τους.

Διευκρινίστηκε ότι, σε αντίθεση με τα πεζά που είχαμε εξετάσει κατά τις προηγούμενες ώρες, εδώ είχαμε Έλληνες που ξενιτεύτηκαν στο εξωτερικό, λόγω των ιστορικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Με μια σύντομη ιστορική αναδρομή, θυμηθήκαμε κάποιες από τις πτυχές του θέματος: μιλήσαμε σύντομα για τον παροικιακό ελληνισμό στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας και τους λόγους που υπαγόρευσαν τότε τη μετανάστευση,

καθώς, μάλιστα, σχετικό υλικό υπήρχε στις προτεινόμενες σελίδες του σεναρίου· διακρίναμε τους μετανάστες από τους πρόσφυγες (π.χ. μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ή την ανταλλαγή των πληθυσμών)· μιλήσαμε, τέλος, για τους Έλληνες μετανάστες στη Δ. Γερμανία, αλλά και στην Αμερική και τον Καναδά (θέμα γνωστό στους μαθητές της Λακωνίας, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς έχουν συγγενείς που μετανάστευσαν στη Βόρεια Αμερική ή την Αυστραλία).

Επανερχόμενοι στα κείμενα, οι μαθητές παρατήρησαν ότι τα συναισθήματα που νιώθουν όλοι οι ξενιτεμένοι στα κείμενά μας, πεζά ή ποιητικά, είναι παρόμοια, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους, όπως παρόμοιες είναι και οι καταστάσεις που αντιμετωπίζουν.

Για το σπίτι ζήτησα:

- α. ένας μαθητής από κάθε ομάδα να φτιάξει ένα συννεφόλεξο για κάθε ποίημα, επικολλώντας στο σχετικό πλαίσιο τα κείμενα από το ψηφιακό βιβλίο,
- β. ένας άλλος μαθητής να φτιάξει συννεφόλεξο, αφού συγκεντρώσει τις λέξεις που είχαν γράψει συμπληρώνοντας τη σχετική ερώτηση του [Φύλλου εργασίας 3](#) τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας του· τις λέξεις, δηλαδή, που δηλώνουν τα συναισθήματα των ξενιτεμένων των δύο ποιημάτων,
- γ. τα υπόλοιπα μέλη κάθε ομάδας να ψάξουν στο διαδίκτυο για συγκέντρωση ψηφιακού υλικού σχετικά με την ξενιτιά (μέσω των προτεινόμενων ιστοσελίδων του [Φύλλου εργασίας 3](#) ή όποιων άλλων ιστοχώρων επιθυμούν να αξιοποιήσουν).

6^η ώρα

Παρακάτω παρατίθενται ένα από τα συννεφόλεξα που κατασκευάστηκαν για το δημοτικό τραγούδι και ένα από τα συννεφόλεξα για το ποίημα του Βηλαρά, που δέχθηκε κριτική από τις άλλες ομάδες για τα χαρούμενα χρώματά του.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Παρουσιάζοντας τα συννεφόμενα αυτά, συζητήσαμε για τα δύο ποιήματα με έναν διαφορετικό τρόπο από εκείνον που είχαμε ακολουθήσει κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα. Προσπαθήσαμε αυτήν τη φορά να τα προσεγγίσουμε, αξιοποιώντας την εικόνα που αποτυπώνονταν σε καθένα από αυτά. Πιο συγκεκριμένα, εστιάζοντας στις λέξεις που εμφανίζονταν μεγαλύτερες, άρα σε εκείνες που είχαν χρησιμοποιηθεί περισσότερες από μία φορές σε κάθε ποίημα, οι ομάδες επιδίωξαν να ερμηνεύσουν τις επαναλήψεις και συζήτησαν το αισθητικό αποτέλεσμα καθεμιάς. Για παράδειγμα, στο δημοτικό τραγούδι «Θέλω να πα στην ξενιτιά» επαναλαμβάνεται πολλές φορές

–άρα εμφανίζεται ιδιαίτερα ευμεγέθης– η λέξη «θέλει», η οποία εκφέρεται αναφορικά με τις απαιτήσεις της ξενιτιάς. Ακόμη, επαναλαμβάνεται η λέξη «αρρώστια», που αποτυπώνει τον κύριο φόβο του ξενιτεμένου, σε συνδυασμό με τις λέξεις «ξένος» και «ξενιτιά», που τον αιτιολογούν. Τέλος, μιλήσαμε για το αριθμητικό «τριάντα» στους πρώτους δύο στίχους.

Επίσης, μας απασχόλησε η χρήση του παρατακτικού συνδέσμου «κ(α)ι» ως χαρακτηριστικού στοιχείου του δημοτικού τραγουδιού, στο οποίο προτιμάται η παρατακτική σύνδεση. Ομοίως, για το «[Πουλάκι](#)» του Βηλαρά σχολιάστηκε το ερωτηματικό «πού», το οποίο εκφράζει την απορία και την απόγνωση που νιώθει το «πουλάκι» του ποιήματος, καθώς πλησιάζει απειλητικά η νύχτα, χωρίς αυτό να έχει «φωλιά» ή «κλαράκι», να «σταθεί», να «καθίσει» και να «ξενυχτήσει» (οι λέξεις αυτές επαναλαμβάνονται, γεγονός που αποτυπώνει στο συννεφόλεξο τι ζητά το πουλάκι/ξενιτεμένος, αλλά και ποιος είναι ο φόβος του, μήπως τελικά «γαθεί» στον άξενο τόπο).

Συζητήσαμε αν, και κατά πόσο, η συγκεκριμένη δυνατότητα του συννεφόλεξου βοηθά στην επεξεργασία των ποιημάτων και συμφωνήσαμε ότι είναι ένας πρόσφορος τρόπος όχι μόνο για να ολοκληρώσουμε την προσέγγισή τους και να επιβεβαιώσουμε όσα συζητήσαμε, όπως συνέβη στη δική μας διδακτική εφαρμογή, αλλά και να την προσανατολίσουμε από την αρχή, καθώς βασικό υλικό της ποίησης αποτελούν οι ίδιες οι λέξεις.

Αφού προβλήθηκαν τρία από τα συννεφόλεξα που είχαν κατασκευάσει οι εκπρόσωποι των ομάδων για τα συναισθήματα των ξενιτεμένων στα δύο ποιήματα και τις καταστάσεις που βιώνουν, διαπιστώσαμε ότι εμφανίζονταν βέβαια νέες λέξεις, αλλά επανέρχονταν κάποιες από αυτές που κυριάρχησαν στα προηγούμενα συννεφόλεξα, καθώς τα συναισθήματα ήταν παρόμοια. Επίσης, τονίστηκε ότι πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί όταν γράφουμε στο Wordle, διότι ενδεχόμενα

ορθογραφικά μας λάθη θα αποτυπωθούν με έντονα στοιχεία και θα είναι περισσότερο ευδιάκριτα από ό,τι σε ένα συνεχές κείμενο⁴.

Ως εργασία για το σπίτι ζήτησα να συνεχίσουν τα παιδιά τη συλλογή υλικού από το διαδίκτυο σχετικά με το θέμα της μετανάστευσης από την Ελλάδα και προς την Ελλάδα και να το αποθηκεύσουν σε ηλεκτρονικά αρχεία, που θα τα προσκόμιζαν κατά το επόμενο μάθημα και θα τα έθεταν στη διάθεση της ομάδας τους για την τελική εργασία της τρίτης φάσης.

Γ' φάση: Μετά την ανάγνωση (2 ώρες)

7^η ώρα

Οι μαθητές, χωρισμένοι στις ομάδες τους, παρέλαβαν το [Φύλλο εργασίας 4](#), το οποίο στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στο τελικό φύλλο εργασίας του αρχικού σεναρίου. Είχαν ήδη μεταφέρει στον φορητό υπολογιστή κάθε ομάδας όλο το υλικό που είχαν συγκεντρώσει. Προτάθηκε στις ομάδες να προσεγγίσουν τα θέματα «Ο ξένος στην Ελλάδα» ή «Ο Έλληνας μετανάστης στην ξενιτιά», δημιουργώντας με βάση το υλικό που είχαν συλλέξει:

- μια αφίσα στο κέντρο της οποίας θα υπήρχε το μήνυμα του ξενιτεμένου που ζει στην Ελλάδα, σε πρώτο πρόσωπο, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο. Ωστόσο, εκεί προτεινόταν αποκλειστικά η κατασκευή διαδραστικής αφίσας. Τα παιδιά δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν σχετικά προγράμματα, (π.χ. το [Glogster](#), που προτεινόταν αρχικά) και έτσι τους πρότεινα να κατασκευάσουν μια αφίσα με ένα από τα γνωστά τους προγράμματα.
- Εναλλακτικά, τους δόθηκε η δυνατότητα να αξιοποιήσουν το υλικό που είχε συγκεντρωθεί τις προηγούμενες διδακτικές ώρες για τη δημιουργία μιας παρουσίασης PowerPoint για ένα από τα δύο θέματα ή ενός σύντομου βίντεο.

⁴ Βλ. ό.π. τον υποφάκελο tek_m_3_poihm_syn.

Άφησα τους μαθητές να επιλέξουν τόσο το θέμα όσο και το «εργαλείο» που θα χρησιμοποιούσαν για τους εξής λόγους:

- θεωρώ πως είναι καλό σε κάθε σενάριο ή σχέδιο εργασίας να περνάμε σταδιακά σε φθίνουσα καθοδήγηση· να δίνουμε τη δυνατότητα στα παιδιά να συζητήσουν και να επιλέξουν μόνοι τους το θέμα τους ή τον τρόπο με τον οποίο θα το παρουσιάσουν.
- Πίστευα πως θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί ποιο θέμα θα επέλεγαν τελικά οι ομάδες. Θα υπερίσχυε στις προτιμήσεις τους το θέμα του Έλληνα μετανάστη στην ξενιτιά; Γιατί; Θα δινόταν έτσι η ευκαιρία για σχετικό αναστοχασμό και συζήτηση.
- Στον τελικό αναστοχασμό θα εντασσόταν και η πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που προτεινόταν στο αρχικό σενάριο· να δούμε, δηλαδή, αν τα προβλήματα και τα συναισθήματα των ξενιτεμένων είναι κοινά, είτε πρόκειται για Έλληνες που μετανάστευσαν σε μια άλλη χώρα είτε για αλλοδαπούς που ήρθαν ως μετανάστες στη χώρα μας.

Οι ομάδες συνεργάστηκαν ικανοποιητικά μέχρι το τέλος της ώρας. Τους έδωσα τη δυνατότητα να ολοκληρώσουν, αν επιθυμούσαν, τις εργασίες μέσω κοινής συνάντησης κάθε ομάδας εκτός διδακτικού χρόνου. Ζήτησα να παραδώσει την εργασία κάθε ομάδας ένας εκπρόσωπός της μια μέρα πριν το επόμενο μάθημα, ώστε, κατά τη διάρκεια της τελευταίας ώρας του σεναρίου, να τις αξιολογήσει η ολομέλεια και να συζητήσει σχετικά με αυτές.

8^η ώρα

Οι εργασίες είχαν παραδοθεί και χωρίς κάποια παρέμβαση από την πλευρά μου, τις προβάλαμε στον διαδραστικό πίνακα⁵. Τα μέλη κάθε ομάδας τις παρουσίασαν στους συμμαθητές τους, εκθέτοντας σύντομα και τον τρόπο εργασίας τους. Παρατηρήσεις που καταγράφηκαν από τη σχετική συζήτηση:

⁵ Βλ. ό.π. το tek_m_4_telik_erg.

- οι μαθητές και αυτού του τμήματος αισθάνονται περισσότερο άνετα όταν χρησιμοποιούν προγράμματα προβολής παρουσίασης. Γνωρίζουν τη λειτουργία τους, τα θεωρούν εύχρηστα, λειτουργικά και εντυπωσιακά.
- Οι μαθητές δυσκολεύονται στην κατασκευή αφισών. Αντιμετωπίζουν επιφυλακτικά το ενδεχόμενο να κατασκευάσουν μια αφίσα σε αρχείο Παρουσίασης ή Επεξεργαστή κειμένου, λογισμικά που προσφέρουν εύκολες λύσεις σε περίπτωση που δεν είναι εύκολο να χρησιμοποιηθεί κάποιο εξειδικευμένο πρόγραμμα. Επιπλέον, δεν έχουν μάθει σε ικανοποιητικό βαθμό να επινοούν ένα σύντομο και δραστικό μήνυμα, όπως για παράδειγμα, αυτό που, εύστοχα, τους ζητούσε το Φύλλο εργασίας της Γ΄ φάσης του αρχικού σεναρίου, να μιμηθούν, δηλαδή, τη φωνή του ξενιτεμένου. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε κάποιες από τις εργασίες του συγκεκριμένου τμήματος οι μαθητές κατέφυγαν σε παλαιότερες κρητικές μαντινάδες ή σε κάποια από τα τραγούδια που εξετάστηκαν, δανειζόμενοι από αυτές/ά τα λόγια του ξενιτεμένου.
- Στις περισσότερες εργασίες χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό το ίδιο ή παρόμοιο υλικό (φωτογραφίες, τραγούδια κλπ). Συγκρίνοντάς το με το υλικό που προσκόμισαν οι μαθητές ατομικά, διαπίστωσα ότι ένα ενδιαφέρον κομμάτι από τις ατομικές εργασίες δεν είχε αξιοποιηθεί δημιουργικά.

Οι μαθητές δήλωσαν ότι κατευθύνθηκαν στην επιλογή και χρήση του υλικού από τις ιστοσελίδες που προτάθηκαν στο [Φύλλο εργασίας 3](#). Τους τόνισα ότι οι σελίδες παρατέθηκαν ενδεικτικά και ότι η διερεύνηση του υλικού θα έπρεπε να συνεχιστεί και σε άλλους ιστοχώρους. Συμφωνήσαμε ότι θα ήταν καλό σε μελλοντικές εργασίες να μην προτείνεται από τον διδάσκοντα καμιά ιστοσελίδα (ή, έστω, να μην περιορίζονται οι μαθητές μόνο στις προτεινόμενες), ώστε η αναζήτηση, η αξιολόγηση και η συγκέντρωση του υλικού να φέρει τη σφραγίδα κάθε ομάδας. Επισημάνθηκε, τέλος, ότι απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή και αποφυγή των εύκολων λύσεων στις οποίες συχνά καταφεύγουμε· να αξιοποιούμε, δηλαδή, μόνον τα πρώτα από τα αποτελέσματα που μας επιστρέφει μια μηχανή αναζήτησης.

- Ιδιαίτερα σχολιάστηκε η συνήθης πρακτική να χρησιμοποιούνται οι φωτογραφίες ως φόντο και στη συνέχεια να επιλέγεται ένα χρώμα γραμματοσειράς, που καθιστά δυσανάγνωστο το συνοδευτικό κείμενο.
- Αναφορικά με τη συνεργασία στο πλαίσιο των ομάδων, τα ίδια τα μέλη πολλών ομάδων δήλωσαν ότι αυτή δεν ήταν πάντοτε αγαστή, γεγονός που κατέδειξε την ανάγκη για εμπέδωση παρόμοιων πρακτικών από όλους τους μαθητές με την εφαρμογή διδακτικών σεναρίων και σχεδίων εργασίας στο μέλλον.
- Διαπιστώσαμε, επιπλέον, ότι κάποια λάθη που είχαν επισημανθεί στα στάδια της συλλογής του υλικού δεν είχαν στο μεταξύ διορθωθεί, ιδίως όταν επρόκειτο για στιγμιότυπα (screenshots) από συννεφόλεξα. Θίγοντας αυτήν τη διάσταση των εν λόγω προγραμμάτων και συγκρίνοντάς τα με προγράμματα που επιτρέπουν διαρκείς αλλαγές και παρεμβάσεις, όπως το Word, τονίστηκε πόσο δεσμευτικό είναι το τελικό αποτέλεσμα σε προγράμματα που αποθηκεύουν το υλικό με μορφή φωτογραφίας, γεγονός που επιβάλλει να προχωρούμε σε επιμελή διόρθωση των εργασιών μας πριν τις αποθηκεύσουμε.
- Περνώντας στο καίριο ζήτημα της επιλογής του θέματος της τελικής εργασίας από τις ομάδες διαπιστώσαμε πως τα παιδιά, όπως ήταν ίσως αναμενόμενο, προτίμησαν να μιλήσουν ως Έλληνες παρά ως αλλοδαποί μετανάστες. Συζητήσαμε το θέμα. Καταγράψω πρόχειρα κάποιες απόψεις:
 - οτα παιδιά επέλεξαν τον ρόλο που τους φαινόταν πιο οικείος λόγω της καταγωγής τους (σημειώνεται πως μόνο ένα από τα παιδιά του τμήματος ήταν παιδί αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών),
 - οτα κείμενα που μιλούσαν για τους Έλληνες μετανάστες μελετήθηκαν προς το τέλος του σεναρίου, επομένως κάποιοι οδηγήθηκαν στη επιλογή με βάση τις πιο πρόσφατες συζητήσεις,
 - οτο ίδιο το προτεινόμενο υποστηρικτικό υλικό αφορούσε στην πλειοψηφία του Έλληνες ξενιτεμένους.

Προέτρεψα, στη συνέχεια, τα παιδιά να θυμηθούν τα συννεφόλεξα που είχαν κατασκευάσει από την αρχή του σεναρίου. Διαπίστωσαν ότι οι ίδιες λέξεις επανέρχονταν ανεξάρτητα από την καταγωγή ή τον τόπο μετοικεσίας του ξενιτεμένου. Καταλήξαμε, λοιπόν, ότι οι εργασίες τους θα μπορούσαν εξίσου να αφορούν και στους Έλληνες μετανάστες στο εξωτερικό και στους αλλοδαπούς ξενιτεμένους στην Ελλάδα. Εν κατακλείδι, οι μαθητές δήλωσαν ότι το συγκεκριμένο σενάριο τους επέτρεψε να συνειδητοποιήσουν αυτό που αναρωτιόταν η Αλβανή Βερόνικα στο [«Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς»](#): «Τι διαφορά έχει αν είσαι Αλβανός, Έλληνας, Τούρκος ή Νιγηριανός; Όλοι πλάσματα του Θεού είμαστε».

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

- ❖ Ήρθε η ώρα να γνωριστούμε καλύτερα με τις ηρωίδες των κειμένων μας, τη **Βερόνικα** και την **Ευρυδίκη**. Διαβάστε προσεκτικά τα κείμενα, αναζητήστε πληροφορίες για τα δύο κορίτσια, υπογραμμίστε τα αντίστοιχα χωρία στα βιβλία σας και συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

	Βερόνικα	Ευρυδίκη
Πού ζει;		
Από πού κατάγεται;		
Πόσων χρονών είναι;		
Ποια μέλη της οικογένειάς της αναφέρονται στο κείμενο;		
Ποιο πρόβλημα αντιμετωπίζει;		

- ❖ Αναζητήστε πληροφορίες για τις δύο ηρωίδες στα κείμενα και υπογραμμίστε τα αντίστοιχα χωρία. Τι ψάχνουμε; Τα **προβλήματα** των δύο ηρωίδων, τα **συναίσθηματά** τους, τις **σχέσεις** τους με τα μέλη της οικογένειάς τους και με τα μέλη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Για να κατανοήσετε τα προβλήματα των δύο ηρωίδων σας θα σας βοηθήσει και ένα σύντομο [βίντεο](http://vimeo.com/10770767) (<http://vimeo.com/10770767>) που αξίζει να παρακολουθήσετε.

- ❖ Τώρα πια γνωρίζετε πολύ καλά και τις δύο ηρωίδες των κειμένων. Μπορείτε να εντοπίσετε **ομοιότητες και διαφορές** ανάμεσα στη Βερόνικα και στην Ευρυδίκη; Να τις καταγράψετε.
- ❖ Αποφασίζετε να στείλετε μια **επιστολή** σε μία από τις δύο ηρωίδες των κειμένων σας για να τη βοηθήσετε στο πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Σε ποια από τις δύο θα επιλέγατε να στείλετε την επιστολή και γιατί; Τι θα γράφατε στην επιστολή σας για να την κάνετε να αισθανθεί καλύτερα; .
- ❖ Ας δούμε λίγο και τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται στα κείμενα που μελετήσατε. Αποστολή σας είναι να εντοπίσετε αυτούς τους εκφραστικούς τρόπους, να υπογραμμίσετε τα αντίστοιχα χωρία του κειμένου και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

	Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς	Όπως τα βλέπει κανείς
Προφορικός τόνος		
Ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί		
Διάλογος		
Πρόλογος		
Χρονικοί-τοπικοί προσδιορισμοί (ημερομηνία συγγραφής)		
Γλώσσα απλή και καθημερινή		
Ύφος αποκαλυπτικό και εξομολογητικό		
Προσφώνηση και αποφώνηση		

 <p>Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο</p>	 <p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ <i>επένδυση στην κοινωνία της γνώσης</i></p> <p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ</p> <p>Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	 <p>ΕΣΠΑ 2007-2013 πρόγραμμα για την ανάπτυξη</p> <p>ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
--	---	--

Υπογραφή		
-----------------	--	--

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

«Όπως τα βλέπει κανείς» της Ελένης Σαραντίτη

Η μοναξιά δε με είχε απασχολήσει ποτέ. Δεν είμαι μοναχική. Κανείς μας. Ή μάλλον λιγάκι η μάνα μας, λίγο πιο συγκεντρωμένη μέσα της, αλλά και πάλι, όχι, όχι ότι αγαπά να 'ναι μόνη, απλώς πιο λιγομίλητη από μας, πιο κλειστή, πιο διστακτική. Στη μοναξιά δεν είχα εμβαθύνει, δεν τη λογάριζα, δε με είχε πλησιάσει και γι' αυτό δεν τη φοβόμουν. Ούτε που τη σκεφτόμουν. Η μοναξιά όρμησε μέσα μου από τη στιγμή που αντίκρισα τον Σωτήρη. Ήρθε και με ξάφνιασε. Και πώς όχι;

Ήμαστε πάλι στην **ντάπια**. Απόγευμα και τα πουλιά δε σώπαιναν. Βαστούσαν το τραγούδι τους μέχρι να σκοτεινιάσει. Έκανε κρύο και περπατούσε με τα χέρια σφιχτοδεμένα. Αμίλητοι. Κάποια στιγμή τον αισθάνθηκα να σταματά, τον αισθάνθηκα να μου σφίγγει περισσότερο τα χέρια και να με κοιτάζει.

«Άσε με να σε δω. Άσε με να σε δω λιγάκι παραπάνω. Να σε χορτάσω».

«Κοίτα να δεις. Κι εγώ θέλω να σε βλέπω περισσότερο. Η αλήθεια είναι αυτή. Και την ξέρεις. Και οφείλεις επίσης να ξέρεις ότι δεν είναι οι ασχολίες, η μελέτη, οι υποχρεώσεις στο σπίτι που με κάνουν διστακτική. Γιατί είμαι διστακτική. Ή μάλλον φοβισμένη. Τουλάχιστο να μη βρισκόμαστε μέσα σε πολύ κόσμο. Ο κόσμος παρακολουθεί. Και σχολιάζει». «Γνωστό». «Αλλά δεν ξέρεις ότι στην εκδρομή στα Μετέωρα ήμουν μόνη μου όλη την ημέρα. Και δεν είχα τι να κάνω και είδα όλα τα ιερά κειμήλια και όλα τα έργα τέχνης, δυο και τρεις φορές το καθένα. Και μετά την ομαδική ξενάγηση πήγα μοναχή μου στο πωλητήριο με τα εργόχειρα και τις εικονίτσες, στη Μονή του Αγίου Στεφάνου, και καθόμουν με τις ώρες κάνοντας τάχα ότι ψάχνω, ότι εξετάζω τις βελονιές, τα χρώματα, ώρες, τόσο που άρχισε να με κοιτά λοξά η υπεύθυνη μοναχή, και στενοχωριόμουν γιατί δεν είχα και τα μέσα για ν' αποκτήσω τίποτε από αυτά που τάχαμου με είχαν αφήσει κατάπληκτη, ώσπου ανάσανα σαν είδα στο τέλος το κουτάκι με τους σελιδοδείκτες, ένα σελιδοδείκτη μπορούσα ν' αγοράσω, τι στο καλό. Έτσι ωραία πέρασα στην εκδρομή και δεν πρόκειται να ξαναπάω. Ποτέ. Κι έτσι περνώ τις μέρες μου και στο σχολείο. Μόνη. Αλλά αυτό δεν είναι μοναξιά. Ή τουλάχιστο δε με στενοχωρεί. Το έχω χωνέψει. Και σαν θες να ξέρεις, με το δίκιο τους. Ήρθα ουρανοκατέβατη. Με θεωρούν και σπασίκλα. Και μονόχρωτη. Διαδόθηκε δε, δεν ξέρω από ποιον, δε λέω από την αδελφή σου, μπορεί κι από κανέναν εργάτη, διαδόθηκε λοιπόν στο σχολείο ότι μένουμε σε στάβλο. Στους στάβλους σας. Στην αρχή, όταν περνούσα δίπλα από μια συγκεκριμένη παρέα, άσε καλύτερα, άκουγα κάτι βελάσματα επιδεικτικά. “Μεεεε”, έκαναν. Ή χλιμίντριζαν. Όχι. Μη με διακόπτεις. Αυτά σταμάτησαν. Πάνε. Φρόντισα εγώ γι' αυτό. Αλλά η πίκρα μένει. Και η υποψία. Ή μάλλον η βεβαιότητα ότι εδώ, σε τούτο τον τόπο, η δική μας οικογένεια περισσεύει. Χα! Λες και τους τρώμε το ψωμί. Ή τους στεκόμαστε εμπόδιο στην πρόοδο

των παιδιών τους. Ή τελοςπάντων είμαστε απολίτιστοι που βρομίζουμε το χώρο. Ή τον μαϊνουμε. Ε, καλά. Δεν είναι όλοι έτσι, μα εγώ έτσι τους βλέπω. Φουρκίζομαι, γι' αυτό. Αγανακτώ. Θα μου πεις: ανεργία. Α, ναι. Που πλήττει φοβερότερα τους ξένους. Αλλά εμείς δεν είμαστε ξένοι. Πιο Έλληνες δε γίνεται. Σπαρταρούσαμε όλα αυτά τα χρόνια για την πατρίδα. Οι γονείς μου δηλαδή. Και προπαντός η γιαγιά. Δες τηνε τώρα. Ένα κουβαράκι γίνεται σιγά σιγά, ένα κουβαράκι που μαζεύεται, όλο μαζεύεται. Στο τέλος δε θ' απομείνει τίποτα. Ούτε το παράπονό της. Αχ και να μπορούσα. Αχ και να μπορούσα να τους καλυτερέψω τη ζωή. Κάπως να τους βοηθήσω...»

«Μα τους βοηθάς, έτσι δεν είναι; Μη βλέπεις που δε γνωριζόμαστε καιρό. Εγώ σ' ένωσα. Κατάλαβα ποια είσαι. Είναι σαν να σας γνωρίζω χρόνια. Όλους. Κι είμαι περίεργος να συναντήσω τον πατέρα σου. Πολύ περίεργος. Χτες βράδυ ρωτούσα τη μητέρα μου γι' αυτόν. “Α, ένας κύριος. Και η γυναίκα του, κυρία κι αυτή. Μην κοιτάς που ξεπέσανε έτσι...”, μου είπε. Κι εγώ της είπα “Δεν είναι ξεπεσμός αυτός, ρε μάνα. Μια φάση είναι. Μια κατάσταση μεταβατική. Θα περάσει. Θα τακτοποιηθούν οι άνθρωποι. Ξεπέφτει κανείς μόνο άμα χάνεται η ανθρωπιά του. Και το κουράγιο του”. Έτσι δεν είναι, Ευριδίκη;»

«Έτσι έλεγα μέχρι τώρα. Από χτες δεν ξέρω τι να πω. Χτες, ξημερώματα, μου φάνηκε σαν ν' άκουσα αναφιλητά. Σιγανά. Κρυμμένα. Σηκώθηκα. Είπα θα 'ναι κανένα από τ' αδέρφια μου. Το παθαίνει κάπου κάπου ο Σταύρος. Βλέπει εφιάλτες. Λέω ας πάω να τον ησυχάσω. Δεν ήταν ο Σταύρος. Ο πατέρας μου ήταν. Καθότανε στο σκαμνάκι δίπλα στο τζάκι και τρανταζόταν. Καμπούριαζε, προσπαθούσε να κρύψει τους λυγμούς του. “Τι θέλεις εδώ εσύ;”, μ' αγρίεψε. Κι εγώ πισωπάτησα. Έφυγα. Συναισθάνθηκα τη θλίψη του. Και την ντροπή του. Πήγα και κουκουλώθηκα και δεν ξανακοιμήθηκα. Άλλωστε σε λίγο ο πατέρας έφυγε. Άκουσα την πόρτα της κουζίνας ν' ανοίγει. Ήξερα. Θα έπινε ένα τσάι και θα 'φευγε για το κτήμα. Όσο γι' αυτό το κουράγιο, αυτή την ανθρωπιά που είπες, θαρρείς και μπορεί να κρατήσει για πάντα;»

«Δεν ξέρω. Λυπάμαι. Στενοχωριέμαι πολύ να σ' ακούω. Όλα αυτά. Και για τον πατέρα σου. Και για το σχολείο, τη στάση των συμμαθητών σου δηλαδή». «Α, όσο γι' αυτό, δε βαριέσαι... Τον πατέρα μου νοιάζομαι. Κι αν με καταλαβαίνεις, αν μπορείς να συμμεριστείς, μη μου ξαναπροτείνεις ζαχαροπλαστεία και κεράσματα στο κέντρο. Άκου κι εμένα. Θα σε τρελάνουν στις συμβουλές. Στις συστάσεις. Ιστορίες. Άκου με. Θα 'χουμε ιστορίες».

Δε με άκουσε. Μα και να με άκουγε πάλι δε θα μπορούσαμε ν' αποφύγουμε ορισμένες δύσκολες καταστάσεις. Τα πρόλαβε όλα η αδελφή μου. Την ίδια κιόλας νύχτα φαίνεται, γιατί δεν είχε καλά καλά μεσημεριάσει και είχαμε επισκέψεις. Η μάνα του. Με το τζιπ. Και τα σκυλιά. Κι ένα κουτί γκοφρέτες. Όταν την άκουσε η γιαγιά, βγήκε από το παράσπιτο όπου καταγινόταν με την καθημερινή λάτρα. Έλειπε στη δουλειά η μάνα μου. Έλειπε κι ο πατέρας. Όλοι λείπαμε εκτός από τη γιαγιά. Και η γιαγιά, σαν κάτι να κατάλαβε, σαν να διστάσθηκε κάτι, περίμενε πανέτοιμη. Α, έχει περάσει του κόσμου τα

βάσανα η γιαγιά μου, τα ξυπόλυτα πόδια της έχουν σημειώσει πόλεις και χωριά, έχουν ματώσει στα σύνορα του κόσμου. Τα δάκρυά της θ' αρκούσαν να ποτίζεται ένας ολόκληρος τριανταφυλλόκηπος. Γι' αυτό σηκώθηκε, έβγαλε την ποδιά της, στερέωσε καλά τις φουρκέτες στον κότσο της, χαμήλωσε τη φωτιά και στήθηκε στην πόρτα. Ούτε πιο μέσα ούτε πιο έξω, κι άμα παρουσιάστηκε η Ερασμία, της χαμογέλασε ευγενικά:

«Καλώς εκοπιάσατε. Περάστε δίπλα να σας ψήσω καφεδάκι. Ή μήπως θέλετε πορτοκαλάδα; Για γλυκό δε λέω, φοβάμαι, ώρα που 'ναι, μη σας κόψει την όρεξη...»

Κι εκείνη δεν πλησίασε. Ούτε και κατέβασε τα σκυλιά, αν και τα καημένα θορυβούσαν, κάτι ζητούσαν. Μια στιγμή μάλιστα σήκωσε το χέρι της καταπάνω τους, φοβερίζοντάς τα. Δεν τα χτύπησε όμως, α, όλα κι όλα, δείχνει να τ' αγαπά, το σωστό να λέγεται. Μα δε ζύγωσε προς τη γιαγιά, στάθηκε κοντά στην πόρτα του αυτοκινήτου που την είχε κλείσει με πάταγο.

«Γεια σου, κυρα-Ανάστα. Δε θα κάτσω, περαστική είμαι. Μεσημέριασε. Όχι, δε θα πάρω τίποτα. Όσο για την όρεξη, ας είναι καλά ο γιος μου με την εγγονή σου. Μου την έκοψαν... Μια και καλή».

«Τι λέτε τώρα, κυρία Ερασμία μου. Με ποιο τρόπο μπορούν να σας κόψουν την όρεξη δυο παιδιά; Και μάλιστα χρυσά παιδιά... Α, όλα κι όλα, από τα προχτές που ήταν εδώ ο Σωτήρης σας έχω να το λέω. Λαμπρό παλικάρι. Να το χαίρεστε. Και τι συσταζόμενος νέος, και τι σεβαστικός!...»

«Καλοσύνη σου, κυρα-Ανάστα. Καλά τα λες. Χρυσό παιδί, μόνο να, λιγάκι εύπιστος. Και λυπησιάρης. Λυπάται εύκολα τον άλλο. Και καταδεκτικός. Τι να σου πω. Αφού να σκεφτείς δε θέλει να φάει αν δεν καθίσει και η υπηρεσία μας στο τραπέζι. Αν είναι δυνατόν. Ε, εκεί έχουν γίνει ορισμένοι καβγάδες, αλλά δεν του πέρασε βέβαια. Ε, όχι. Όχι και να εξομοιωνόμαστε και τόσο. Δε λέω, καλή και η δημοκρατία, και η οικογένειά μου ανέκαθεν ψήφιζε Κέντρο, αλλά πρέπει να τηρούμε και τις αποστάσεις...»

«Όπως τα βλέπει κανείς, κυρία Ερασμία μου, όπως τα βλέπει και τα ζει. Εμείς εκεί δεν ξέραμε από αποστάσεις. Δε μας άρεσαν. Αλλιώς... Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο ήταν ο γιος μου. Και ερευνητής. Και έγραφε και βιβλία. Μα ξέρεις ποιος ήταν ο καλύτερός του φίλος, ο φίλος της καρδιάς του; Ο Μεμάς. Οικοδόμος. Από την Κεφαλονιά. Είχαν περάσει δίπλα δίπλα τα χρόνια της νιότης και δέθηκαν, κι όταν ερχόταν ο Μεμάς σπίτι μας, χοροπηδούσαν γύρω του τα παιδιά. Όλοι χαιρόμαστε. Είχε πάντα στην τσέπη του μια φουσαρμόνικα, την έτριβε στο μανίκι του σακακιού του κι άρχιζε. Αχ, Παναγίτσα μου, τραγούδια... Αχ, αδελφοσύνη... Μα να μη σε κρατάω όρθια, κυρία Ερασμία. Κόπιασε λιγάκι...»

«Όχι. Έχω δουλειά. Θα με ψάχνουν. Κοίτα, κυρα-Ανάστα, έχω κάτι να σου πω, κάτι που δε θα ξέρεις, αν και θα 'πρεπε. Τι στο καλό, έτσι τα ξαμολάνε σήμερα τα κορίτσια; Τελοσπάντων, καθένας και το δικό του καπέλο. Πάντως έχετε το υπόψη σας: ο Σωτήρης μου έχει πολλά χρόνια μπροστά του ώσπου να τελειώσει σπουδές, στρατό, υποχρεώσεις, ν' αρχίσει καριέρα. Το λέω σ' εσένα που δείχνεις

γυναίκα λογική κι όπως πρέπει. Διαφορετικά τι ξέρουν τα παιδιά;»

«Να σας πω, κυρία. Δεν κατέχω γιατί μου μιλάτε έτσι για το παιδί σας. Γιατί το ντροπιάζετε έτσι. Τι είναι; Κανένα νιάναρο; Κι αν σας άκουγε; Έπειτα τι θαρρείτε κι είμαστε; Δεν έχουμε την περηφάνια μας; Την ανθρωπιά μας; Αχ, κυρία Ερασμία μου, ο Θεός σκάλες ανεβάζει και σκάλες κατεβάζει. Είναι να μην τα δίνει. Αλλιώς... Κι ο αυτοκράτορας της Ιαπωνίας να 'σαι δε γλιτώνεις. Και συμπαθάτε με, τι ήταν αυτό που είπατε πρωύτερα, ότι τάχαμου εμποδίστηκε η όρεξή σας από τα παιδιά; Παιδιά είναι, κυρία μου, μην τα συνερίζετε. Καλοπαίδια μάλιστα. Και για το παλικάρι σας εσείς ξέρετε... μα για την εγγονή μου; Ούτε στους ουρανούς. Ούτε στους ουρανούς δεν υπάρχουν τέτοιοι άγγελοι. Το λοιπόν μη χολοσκάτε. Κι αν ο δικός σας ο Σωτήρης έχει χρόνια μπροστά του ως να τον λογαριάσετε για άντρα, η δική μας η Ευρυδίκη χρειάζεται τα διπλά. Όχι τόσο για να ωριμάσει —ώριμη είναι από μικρό παιδί— όσο γιατί πρέπει να παλέψει πολύ παραπάνω από το γιόκα σας, ας είναι καλά το παλικάρι και το χαίρεστε. Τώρα, αν τα ξαμολάνε σήμερα τα κορίτσια, εσείς κορίτσι έχετε, θα ξέρετε κάτι το λοιπόν...»

«Το κορίτσι το δικό μου δε συχνάζει νύχτα στις ερημιές με το γιο του αφεντικού μας...»

«Μα σάμπως έχετε αφεντικό... Αφεντικά είσαστε οι ίδιοι. Όχι πως δεν είναι ο καθένας μας αφεντικό, τουλάχιστο στον εαυτό του. Κι από τη μεριά μας, κυρία Ερασμία, να μη νοιάζεστε. Εμείς άλλα σχεδιάζουμε, να, όπως να ξεπεταχτούν τα παιδιά, να στρώσει η κατάσταση για το γιο και τη νύφη μου, να πάρουν καλά εφόδια τ' αγγόνια μου, να 'χουμε και την υγεία μας, γιατί δε σας το κρύβω, παρακουράζονται τα παιδιά μου. Κι ήταν αμάθητα σε τέτοιες δουλειές. Τελοσπάντων. Όπως τα βρίσκει κανείς. Κι όπως τα ορίζει Εκείνος από ψηλά... Τώρα να με συμπαθάτε, αν δε θέλετε να περάσετε να σας τρατάρω, κι αν είσαστε που λέτε βιαστική, εγώ λέω να μπω μέσα να συνεχίσω τις δουλειές. Α κι αυτές... Τελειωμό δεν έχουν», είπε η γιαγιά κι είχε ένα χαμόγελο στο πρόσωπό της, που όμως δεν έβγαине από την καρδιά. Ένα χαμόγελο σαν της μάσκας.

Η άλλη δε χαμογέλασε καθόλου, περίμενε να τελειώσει η γιαγιά, πατώντας μια στο ένα πόδι, μια στο άλλο, κι έπειτα, σαν να θυμήθηκε ξαφνικά τις γκοφρέτες που κρατούσε τόση ώρα στα χέρια της, τις έτεινε αμίλητη στη γιαγιά μου κι έβαλε μπρος, τραντάζοντας τ' αυτοκίνητο, ταρακουνώντας και τα σκυλιά.

[«Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς» της Μαρούλας Κλιάφα](#)

1 Δεκεμβρίου

Αγαπημένη μου φίλη Ελένη,

Έλαβα το γράμμα σου και χάρηκα πολύ, γιατί φοβόμουν πως με την αλλαγή της διεύθυνσης μπορούσε και να χαθεί. Ευτυχώς ο ταχυδρόμος είναι ο ίδιος —το διαμέρισμα που νοικιάσαμε είναι στην ίδια γειτονιά με το παλιό μας σπίτι— κι έτσι απ' την πλευρά αυτή δεν υπάρχει πρόβλημα.

Το πρόβλημα είναι οι νέοι μας γείτονες —θέλω να πω, οι ένοικοι των άλλων διαμερισμάτων— οι οποίοι, όταν έμαθαν από το διαχειριστή της πολυκατοικίας πως είμαστε από την Αλβανία, άρχισαν να μαζεύουν υπογραφές για να μας διώξουν. Δε θέλουν, λέει, να ζουν κάτω από την ίδια στέγη με ανθρώπους για τους οποίους δεν ξέρουν από πού κρατάει η σκούφια τους και τι καπνό φουμάρουν.

Προ ημερών η μαμά συνάντησε στο ασανσέρ την κυρία που μένει ακριβώς από κάτω από το δικό μας διαμέρισμα. Την καλημέρισε και, όταν της είπε ποια είναι, η κυρία αυτή άρχισε να βρίζει τη μαμά και να την κατηγορεί πως τάχα κάνουμε θόρυβο και την ενοχλούμε. «Τι ζητάτε στην Ελλάδα;», της είπε. «Εδώ ζούνε τίμιοι άνθρωποι. Δε θέλουμε μαχαιροβγάλτες μέσα στο σπίτι μας. Να ξεκουμπιστείτε και να φύγετε». Η μαμά δε μίλησε καθόλου. Τι να της έλεγε;

Χθες είχαμε καινούριο επεισόδιο. Ένας άλλος ένοικος συνάντησε στο διάδρομο τον αδερφό μου και τον αποκάλεσε βρομο-Αλβανό. Ο Σπύρος ήρθε στο σπίτι σε κακά χάλια. Τα έβαλε με τη μαμά. «Δεν είναι ανάγκη να λες σ' όλο τον κόσμο πως είμαστε από την Αλβανία», της είπε.

Όταν γύρισε ο μπαμπάς από τη δουλειά του, πήγε και βρήκε τον ιδιοκτήτη του διαμερίσματος. «Τι θα γίνει μ' αυτή την κατάσταση;», τον ρώτησε. «Ε, τι να κάνουμε; Υπάρχουν και ρατσιστές», του απάντησε εκείνος και τον διαβεβαίωσε πως με τον καιρό θα τους περάσει.

Αυτούς μπορεί να τους περάσει. Εμάς όμως η ζωή μας έχει γίνει κόλαση. Γιατί δεν καταλαβαίνουν πόσο πολύ μας πληγώνουν; Εμείς δε βλάψαμε κανέναν. Τι διαφορά έχει αν είσαι Αλβανός, Έλληνας, Τούρκος ή Νιγηριανός; Όλοι πλάσματα του Θεού είμαστε. Γιατί μερικοί άνθρωποι γίνονται τόσο κακοί; Γιατί δεν μπορούν να ανεχτούν το διαφορετικό;

Φοβάμαι, Ελένη, πως δεν μπορείς να με νιώσεις. Δε φταις εσύ. Εσύ είσαι τυχερή. Ποτέ δε θα αντιμετωπίσεις μια παρόμοια κατάσταση. Δε θα δεις ποτέ το φόβο στα μάτια του γείτονά σου. Εσύ τα έχεις όλα: οικονομική άνεση, ομορφιά, έρωτα... Η ζωή είναι δική σου. Ενώ εγώ...

Δεν μπορώ να συνεχίσω το γράμμα μου. Ένας κόμπος έχει σταθεί στο λαιμό μου και με πνίγει.

Βερόνικα

6 Δεκεμβρίου

Αγαπημένη μου Βερόνικα,

Πολύ στενοχωρήθηκα με όσα δυσάρεστα σου συμβαίνουν τώρα τελευταία. Έχεις δίκιο. Η ζωή καμιά φορά είναι πολύ σκληρή μαζί μας. Όμως να θυμάσαι πως ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς. Αυτό μου το έλεγε ο μπαμπάς μου όταν ήμουνα μικρή. Τότε δεν καταλάβαινα τι ακριβώς ήθελε να πει. Τώρα ξέρω.

Οι άνθρωποι που μένουν στην πολυκατοικία σας είναι... Τι να πω; Πώς να τους χαρακτηρίσω; Συμμερίζομαι απολύτως την αγανάκτησή σου.

Ιδιαίτερα συμφωνώ με αυτό που γράφεις: πως ο περισσότερος κόσμος δεν μπορεί να ανεχτεί το διαφορετικό. Αδιαφορεί για τον ανάπηρο, σιχαίνεται το μελαψό, νιώθει μίσος για όποιον δεν ντύνεται, δε χτενίζεται ή δε σκέφτεται όπως αυτός.

Το χειρότερο όμως δεν είναι να διαβάζεις το φόβο στα μάτια του άλλου. Εκείνο που εμένα με πληγώνει είναι ο οίκτος και η υποκρισία. Σιχαίνομαι τους δήθεν διακριτικούς. Αυτούς που καμώνονται πως δεν αντιλαμβάνονται το πρόβλημά σου. Αυτούς που σε βρίσκουν ανήμπορο και σε προσπερνούν ή βιάζονται να στρέψουν αλλού το βλέμμα. Αυτοί είναι οι χειρότεροι.

Είμαι βέβαιη πως πολύ γρήγορα οι γείτονές σας θα αντιληφθούν το λάθος τους. Θα δεις. Όταν διαπιστώσουν πως είστε μια φιλήσυχη οικογένεια, οι φόβοι τους θα παραμεριστούν. Θα καταλάβουν πως ο κάθε ξένος δεν είναι και κακοποιός.

Δε σου γράφω περισσότερα, γιατί αύριο είναι η μεγάλη μέρα. Θα δώσουμε τον τρίτο αγώνα στο μπάσκετ. Πρέπει να κοιμηθώ νωρίς για να είμαι σε φόρμα.

Χίλια γλυκά φιλάκια,

Ελένη

Οι εργασίες μας για τα παραπάνω κείμενα. Ας δουλέψει ο καθένας μας μέσα στο πλαίσιο της ομάδας του:

- ας **υπογραμμίσουμε** στα παραπάνω αποσπάσματα τα χωρία που φανερώνουν τα **συναισθήματα** της Ευρυδίκης και της Βερόνικας από τη στάση του κοινωνικού τους περίγυρου απέναντί τους,
- ας **χρωματίσουμε** με το χρώμα που θα επιλέξει η ομάδα μας τα χωρία στα οποία αποτυπώνεται η **αρνητική αντιμετώπιση των ντόπιων** απέναντι στα δύο κορίτσια και τις οικογένειές τους. Ας διαλέξουμε το ίδιο χρώμα και για τα δύο κείμενα και ας αιτιολογήσουμε την επιλογή μας,
- ας **χρωματίσουμε με διαφορετικό χρώμα** αυτήν τη φορά όλα τα χωρία στα οποία υπάρχουν **μηνύματα ανθρωπιάς και συναδέλφωσης** ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως καταγωγής ή κοινωνικής τάξης. Ας διαλέξουμε το ίδιο χρώμα και για τα δύο κείμενα και ας αιτιολογήσουμε την επιλογή μας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

1. [Ιωάννης Βηλαράς, «Πουλάκι»](#)

2. [Δημοτικό τραγούδι της ξενιτιάς](#)

Θέλω να πα στην ξενιτιά να κάμω τριάντα ημέρες
και η ξενιτιά με γέλασε και κάνω τριάντα χρόνους.
Περικαλώ σε, ξενιτιά, αρρώστια μη μου δώσεις.
Η αρρώστια θέλει πάπλωμα, θέλει παχύ στρωσίδι,
θέλει μανούλας γόνατα, θέλ' αδερφής αγκάλες,
θέλει πρώτες ξαδέρφισσες να κάθονται κοντά σου,
θέλει και σπίτι να είν' πλατύ, να στρώνει, να ξιστρώνει.

Όσο 'χει ο ξένος την υγεία, ούλοι τον αγαπάνε.

Μα 'ρθε καιρός κι αρρώστησε βαριά για να πεθάνει·

κι ο ξένος αναστέναξε και η γης αναταράχτη:

— Να είχα νερ' απ' τον τόπο μου και μήλ' απ' τη μηλιά μου,

σταφύλι ροδοστάφυλο απ' την κληματαριά μου.

- Ας διαβάσουμε προσεκτικά τα ποιήματα, ας συγκεντρώσουμε τις πληροφορίες που δίνονται σε αυτά για τον ήρωα του καθενός και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει και ας υπογραμμίσουμε τα αντίστοιχα χωρία. Στο τέλος θα συμπληρώσουμε τον παρακάτω πίνακα.

Ο ήρωας κάθε ποιήματος		
Το πρόβλημά του		
Τα συναισθήματά του		

Ας συγκεντρώσουμε τώρα λέξεις που δείχνουν τα συναισθήματα του ξενιτεμένου, είτε υπάρχουν μέσα στα ποιήματα αυτούσιες είτε εξάγονται έμμεσα και ας τις καταγράψουμε παρακάτω:

- ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ:

Ας βρούμε στο διαδίκτυο υλικό που θα μπορούσε να μας βοηθήσει να αισθητοποιήσουμε τα δύο ποιήματα.

Μπορεί να μας βοηθήσουν οι παρακάτω **ενδεικτικοί** ιστότοποι:

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/mou/xenitia.htm>

<http://www.ime.gr/chronos/11/pct/gr/koinonia/apodimia/>

<http://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.albums&id=16>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

Φτάνουμε σιγά-σιγά στο τέλος! Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων εβδομάδων γνωρίσαμε, μέσα από διάφορα κείμενα, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων που, για διάφορους λόγους, ξενιτεύονται από την πατρίδα τους.

Η εργασία μας σήμερα

Αξιοποιώντας το υλικό που έχετε συλλέξει και όσα έχουν συζητηθεί έως τώρα, να δημιουργήσετε με την ομάδα σας:

- είτε μια (διαδραστική) **αφίσα**,
- είτε μια **παρουσίαση** PowerPoint,
- είτε ένα **βίντεο**,

τα οποία θα αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου,

με **θέμα**:

- «**Ο Έλληνας ξενιτεμένος**» ή
- «**Ο ξένος στην Ελλάδα**».

Να συζητήσετε καταρχάς μέσα στις ομάδες σας **ποιο από τα δύο θέματα** θα θέλατε να αναπτύξετε και στη συνέχεια να κατασκευάσετε την εργασία σας.

Προτείνεται:

- στο κέντρο της αφίσας να γράψετε σε α' πρόσωπο, μιμούμενοι τη φωνή του, το μήνυμα που θα ήθελε να στείλει ο ξενιτεμένος.

Το κείμενό σας είναι αναγκαίο να πλαισιωθεί από υλικό σχετικό με το θέμα σας (εικόνες, τραγούδια, βίντεο, συννεφόμελα).

Καλή σας συνεργασία!

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η δημιουργός προτείνει, ως εναλλακτική εκδοχή, να επεκταθεί το σενάριο και να αποτελέσει τη βάση για ένα ευρύτερο με θέμα την ετερότητα, η οποία διδάσκεται ως θεματική ενότητα στη Λογοτεχνία της Β΄ Γυμνασίου και να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να ασχοληθούν και με άλλες ομάδες που βιώνουν τα ίδια ή παρόμοια προβλήματα με τους ξενιτεμένους.

Στην υλοποίηση των στόχων του σεναρίου θα βοηθούσε –στην αρχική ή στην παρούσα εκδοχή–, η δημιουργία ενός Wiki, ώστε να διευρυνθεί ο χρόνος συνεργασίας των ομάδων και εκτός του σχολικού χρόνου και να μην απαιτείται η φυσική παρουσία των μελών τους σε συναντήσεις εκτός των διδακτικών ωρών.

Τέλος, θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον αν, σε μια επαυξημένη εκδοχή του σεναρίου, η όλη διαδικασία κατέληγε πράγματι σε ένα λεξικό της ξενιτιάς και της μετανάστευσης, όπου θα καταγράφονταν όλες οι λέξεις που σχετίζονται με τις καταστάσεις που βιώνει ο ξενιτεμένος, τα συναισθήματά του, αλλά και τα συναισθήματα των παιδιών απέναντι σε όσα αυτός βιώνει.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου, αναδείχτηκαν αρκετές από τις συνήθεις δυσκολίες στην υλοποίηση διδακτικών σεναρίων: η έλλειψη γενικότερης κουλτούρας συν-εργασίας σε ομάδες μαθητών, η έλλειψη εργαστηρίων πληροφορικής (ένα δε φτάνει για την υλοποίηση σχεδίων εργασίας, αν στο σχολείο υπάρχουν έστω δύο-τρεις εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να τα υλοποιήσουν), η δυσκολία υλοποίησης σεναρίων όταν δεν προβλέπεται συνεχές δίωρο από το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Αναδείχθηκε, επίσης, η ανάγκη να εξοικειώνονται οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου με περισσότερα λογισμικά ήδη από τα πρώτα τρίμηνα του σχολικού έτους, ώστε να προσέρχονται έτοιμοι, όταν πρόκειται να εφαρμοστούν σενάρια με αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης, Δ. 2010. «Τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα παραγωγής λόγου», *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διδακτική διαδικασία» του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ, Γ΄ ΚΠΣ, τχ. 3: κλάδος ΠΕ 02, β΄ έκδοση αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη. Πάτρα: ΙΤΥ.

Ματσαγγούρας, Η. 2008. *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Νικολαΐδου, Σ. 2009. *Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες. Από τη Θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Κέδρος, 121-126.